

Voorschrijven van psychofarmaca door de huisarts tijdens de coronapandemie

Week 2-24 (6 januari - 12 juni 2020)

Samenvatting

De coronapandemie heeft geleid tot grote veranderingen in ons dagelijks leven. Zeker toen de maatregelen ingingen om verspreiding van het coronavirus te voorkomen. Dit bezorgde veel mensen angst en zorgen. Leidde dit ook tot het vaker voorschrijven van geneesmiddelen bij angst, depressie of slapeloosheid?

- Huisartsen schreven in de week van 16 maart (week 12) meer psychofarmaca (benzodiazepinen en antidepressiva) voor dan in de weken daarvoor. Dit duidt op een 'hamster-effect': mensen zijn de medicijnen voor alle zekerheid gaan inslaan. Daarna daalde het aantal voorschriften weer. De voorschrijfpijk viel in de week dat de scholen dicht gingen en de regering mensen oproep zo veel mogelijk thuis te werken.
- Het totaal aantal patiënten dat een antidepressivum kreeg voorgeschreven tussen week 12 en week 24 was ongeveer gelijk aan dat in 2019. Het aantal patiënten dat een benzodiazepine kreeg voorgeschreven was in 2020 iets kleiner dan in dezelfde periode in 2019.
- Het aantal nieuwe gebruikers van psychofarmaca daalde in de coronaperiode.
- Al met al heeft de coronapandemie tot nu toe niet geleid tot een stijging in het aantal patiënten die een antidepressivum of een benzodiazepine voorgeschreven krijgen.

De cijfers zijn berekend op basis van een steekproef van 350 huisartsenpraktijken die representatief zijn voor de Nederlandse huisartsenpraktijk en verspreid zijn door heel Nederland.

Door de coronapandemie is de huisartsenzorg ingrijpend veranderd. Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn ontvangt van zo'n 350 huisartsenpraktijken uit heel Nederland wekelijks zorggegevens. Zodoende kunnen we snel en betrouwbaar inzicht geven in de zorg die huisartsen leveren. Dit geldt ook voor het voorschrijven van geneesmiddelen. In deze factsheet bekijken we hoe vaak huisartsen middelen bij angst, depressie en slapeloosheid (benzodiazepinen en antidepressiva, twee vormen van psychofarmaca) voorschreven van 6 januari tot en met 12 juni 2020. Door ook de periode kort voor de corona-uitbraak mee te nemen, kunnen we zien of de trend in voorschrijven door de pandemie is veranderd. We vergelijken de trend van 2020 met die in 2019.

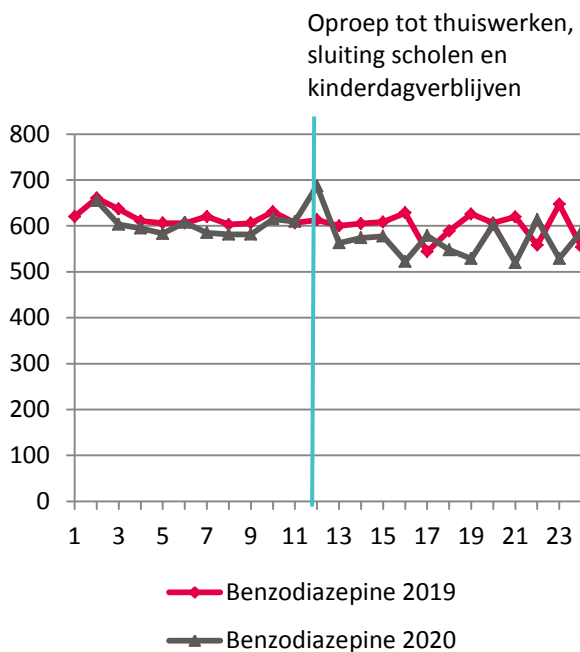
Aanleiding

De coronapandemie en de genomen maatregelen zoals de sociale isolatie hebben in Nederland geleid tot een toename in angstige gevoelens, bezorgdheid en stress ([Meijer et al 2020](#), [RIVM 2020](#), [Engbersen et al 2020](#)). Bij angst, depressieve gevoelens of slaapproblemen kunnen mensen contact zoeken met de huisarts. Bij ernstige klachten kan deze een geneesmiddel voorschrijven, zoals benzodiazepinen of antidepressiva. In de Verenigde Staten heeft coronapandemie geleid tot een

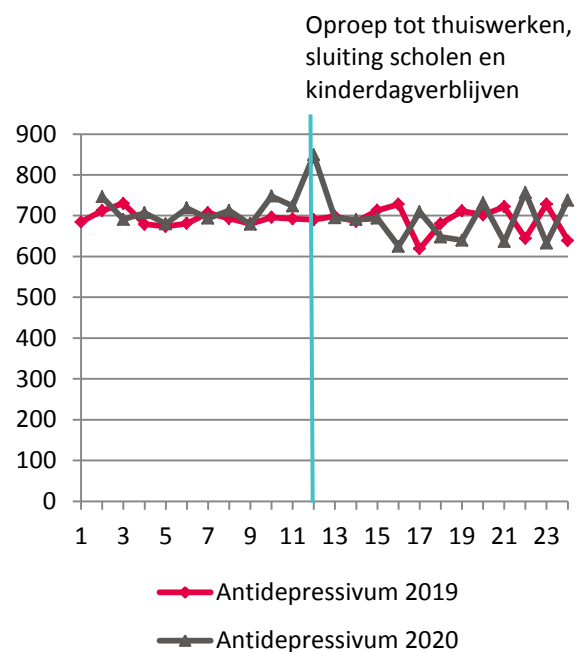
stijgend gebruik van medicatie voor angst, depressie en slaapproblemen ([Express Scripts 2020](#)). Of de coronapandemie ook in de Nederlandse huisartsenpraktijk heeft geleid tot een stijging in het voorschrijven van geneesmiddelen voor angst, depressieve gevoelens en slaapproblemen is niet bekend. In deze factsheet kijken we daarom of er een stijging te zien is in het gebruik van benzodiazepinen en antidepressiva tijdens de coronapandemie in Nederland.

Piek in voorschrijven psychofarmaca direct na afkondigen maatregelen

Tot week 12 (start maatregelen) waren er nauwelijks verschillen in het aantal patiënten met een voorschrift voor antidepressiva tussen 2019 en 2020. Voor benzodiazepinen lag het aantal voorschriften in 2020 iets lager dan in 2019. Maar in week 12 van 2020 steeg het voorschrijven van zowel antidepressiva als benzodiazepinen sterk (figuur 1 en 2). Dit was de week waarin werd opgeroepen thuis te werken en waarin ook de horeca en scholen sloten.

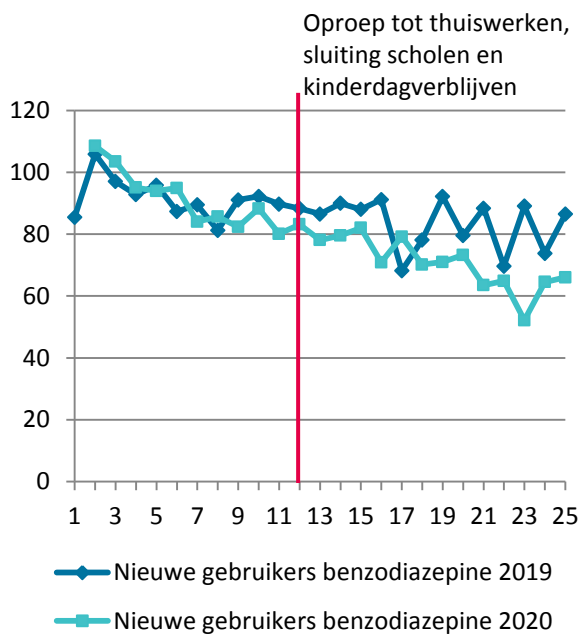

Figuur 1 Totaal aantal patiënten met een benzodiazepine voorschrift per week in 2019 en 2020, per 100.000 ingeschreven patiënten

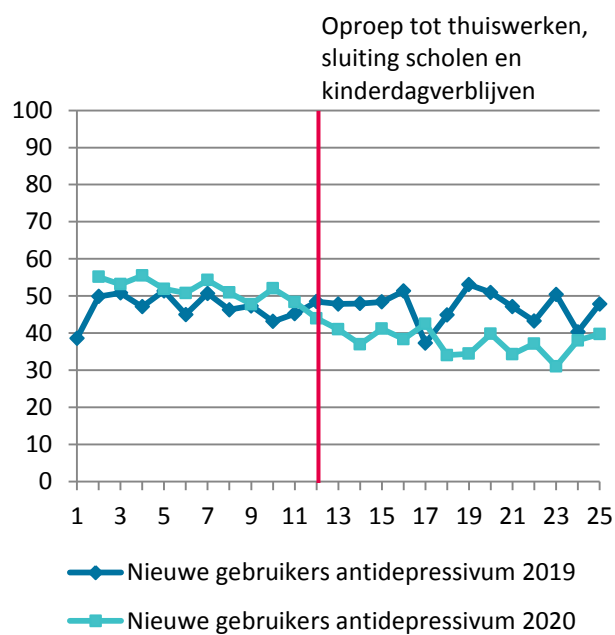

Figuur 2 Totaal aantal patiënten met een antidepressivum voorschrift per week in 2019 en 2020, per 100.000 ingeschreven patiënten

Deze piek in voorschrijven is niet te zien wanneer alleen gekeken wordt naar het aantal nieuwe gebruikers van benzodiazepinen en antidepressiva (figuur 3 en 4). Dit betekent dat bestaande gebruikers van deze middelen in week 12 eerder dan verwacht een herhaalrecept kregen. Dit lijkt op een hamstereffect. In diezelfde periode werden ook producten in supermarkten gehamsterd en zagen we een run op paracetamol bij de drogist en supermarkt ([Parool 2020](#)). De stijging in het voorschrijven van antidepressiva en benzodiazepinen was van korte duur. Na week 12 zien we een lichte daling in voorschrijven van benzodiazepinen ten opzichte van 2019. Antidepressiva werden na week 12 ongeveer even vaak voorgeschreven als in 2019. Het aantal nieuwe gebruikers van antidepressiva en benzodiazepinen daalde vanaf week 9 in 2020 ten opzichte van 2019. Met name bij benzodiazepinen lijkt de daling al eerder ingezet dan dat de coronapandemie in Nederland startte. De schommelingen in voorschrijven van psychofarmaca tussen week 15 en 23 zijn toe te schrijven aan weken met feestdagen en vakanties. Deze schommelingen waren ook in 2019 te zien.

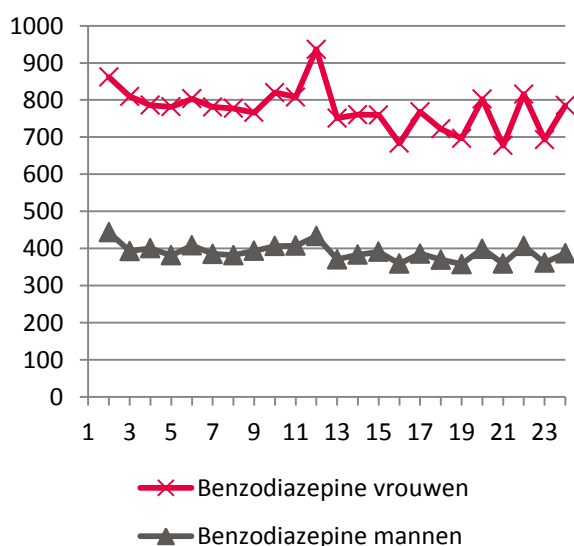
Figuur 3 Aantal *nieuwe patiënten met een benzodiazepine* voorschrift per week in 2019 en 2020, per 100.000 ingeschreven patiënten

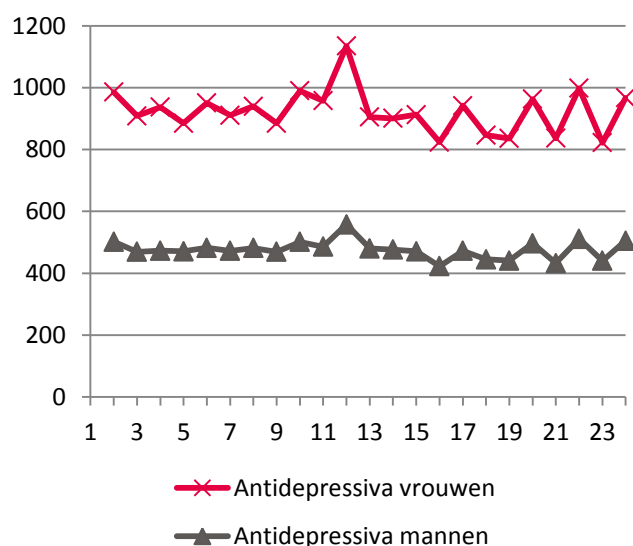
Figuur 4 Aantal *nieuwe patiënten met een antidepressivum* voorschrift per week in 2019 en 2020, per 100.000 ingeschreven patiënten

Voorschrijfpiek psychofarmaca hoger bij vrouwen dan bij mannen

Vrouwen kregen in 2020 vaker een benzodiazepine of een antidepressivum voorgeschreven dan mannen. Dit was niet anders dan in 2019. De voorschrijfpiek in week 12 was voor vrouwen ook hoger dan voor mannen (figuur 5 en 6).

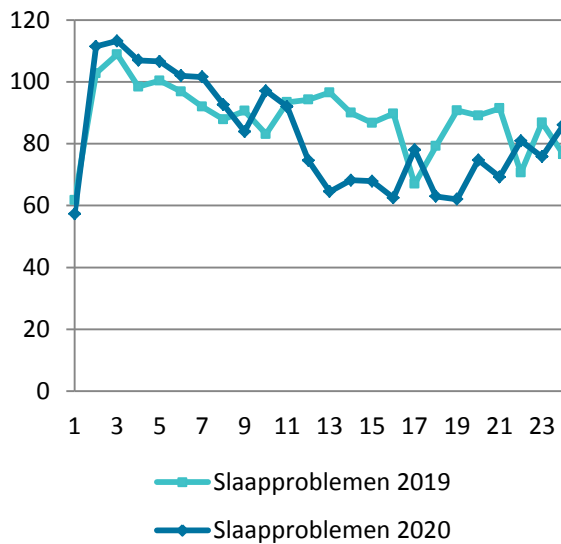
Figuur 5 Aantal *patiënten met een benzodiazepine* voorschrift per week in 2020 naar geslacht, per 100.000 ingeschreven patiënten

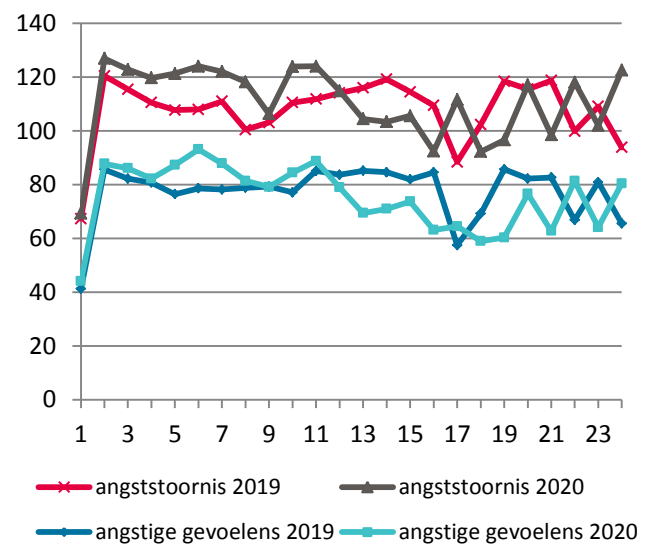
Figuur 6 Aantal *patiënten met een antidepressivum* voorschrift per week in 2020 naar geslacht, per 100.000 ingeschreven patiënten

Minder consulten voor slaapproblemen, angst en depressie

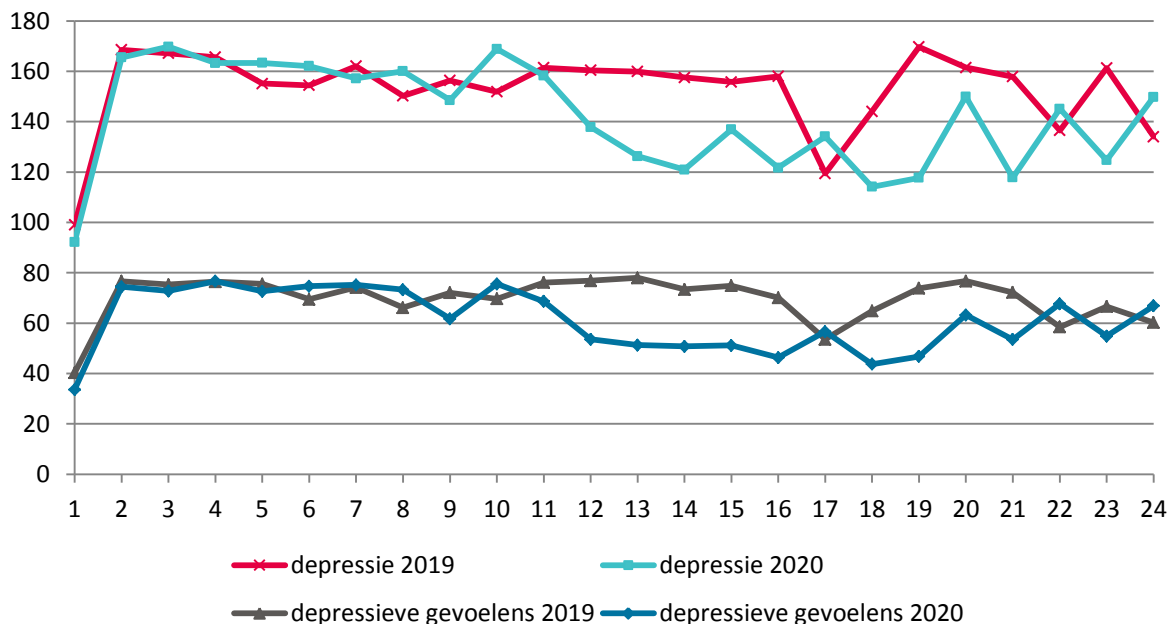
Een mogelijke oorzaak van een daling in nieuwe patiënten met een benzodiazepine en antidepressivum voorschriften is dat er minder patiënten naar de huisarts gaan met gezondheidsproblemen zoals angst en slaapproblemen. Figuur 7, 8 en 9 laten zien dat er vanaf week 11 in 2020 inderdaad minder mensen bij de huisarts kwamen met slaapproblemen en angstige of depressieve gevoelens vergeleken met 2019. Vanaf week 22 was dit weer ongeveer gelijk.

Figuur 7 Voorkomen van slaapproblemen in de huisartsenpraktijk, aantal patiënten per 100.000 per week in 2019 en 2020

Figuur 8 Voorkomen van angst in de huisartsenpraktijk, aantal patiënten per 100.000 per week in 2019 en 2020

Figuur 9 Voorkomen van depressie in de huisartsenpraktijk, aantal patiënten per 100.000 per week in 2019 en 2020

Beschouwing

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat mensen tijdens de coronaperiode meer angst en zorgen ervaren. Dit leidde, in tegenstelling tot in de Verenigde Staten, in Nederland niet tot een toename in het voorschrijven van antidepressiva en benzodiazepinen. Een verklaring hiervoor is dat er minder patiënten naar de huisarts gingen ([Batenburg 2020](#)), ook voor slaapproblemen, angstige of depressieve gevoelens. Een andere verklaring is dat de organisatie van zorg veranderde, met minder consulten in de praktijk en meer telefonische consulten; mogelijk schrijven huisartsen dit soort medicatie bij voorkeur niet telefonisch voor. Ook zijn de toegenomen angst en zorgen mogelijk niet ernstig genoeg om benzodiazepinen of antidepressiva voor te schrijven. De toename in voorschrijven van psychofarmaca in de Verenigde Staten was al te zien enkele weken voor de start van de pandemie en hing mogelijk samen met de angst ervoor. Ook in Nederland was er een voorschrijfpiek, echter deze is van korte duur en er is geen stijging in nieuwe gebruikers. De voorschrijfpiek lijkt te worden veroorzaakt door “hamsteren” van psychofarmaca.

De vraag is wat er gebeurt nu de maatregelen versoepeld zijn en weer meer mensen met hun gezondheidsproblemen naar de huisarts komen. Blijft het voorschrijven van psychofarmaca lager? Gaat het stijgen naar het niveau van 2019? Of gaat het, als gevolg van uitgestelde zorg, daar bovenuit stijgen? Voor het antwoord hierop zullen we deze cijfers over twee maanden nogmaals bekijken.

Disclaimer

De getoonde cijfers zijn met de grootst mogelijke zorgvuldigheid tot stand gekomen, waarbij getracht is zo volledig mogelijk te zijn. De cijfers zijn gebaseerd op voorschriften in het elektronische patiëntendossier van de huisarts. Dit zijn voorschriften van de huisarts zelf, maar ook terugkoppelingen van voorschriften opgehaald in de apotheek en voorgeschreven door een specialist in het ziekenhuis.

Methode van onderzoek

Voor berekenen van de cijfers zijn alle voorschriften van benzodiazepinen (ATC-code N05BA en N05CD) en antidepressiva (ATC-code N06A) geselecteerd. Per week berekenden we het aantal patiënten met een voorschrift van een benzodiazepine of een antidepressivum. Nieuwe gebruikers zijn gedefinieerd als mensen die in de 12 maanden voor het betreffende voorschrift geen middel met dezelfde werkzame stof kregen voorgeschreven. Het aantal nieuwe gebruikers is mogelijk een overschatting, omdat we geen onderscheid konden maken in passanten of mensen die nieuw waren ingeschreven in de praktijk. De prevalentie van slaapproblemen (ICPC-code P06), angstige gevoelens en angststoornis (ICPC-code P01 en P74) en depressieve gevoelens en depressie (ICPC P03 en P76) is berekend als het aantal patiënten met de diagnose in een week gedeeld door het aantal ingeschreven patiënten.

Meer weten?

Informatie over ons al ons corona-onderzoek vindt u op [Corona Actueel](#).

Meer informatie over de Geneesmiddelenmonitor vindt u op onze [Geneesmiddelenmonitor-pagina](#).

Contact

Dr. Karin Hek, senior onderzoeker, [E] k.hek@nivel.nl, [T] 030 272 9700.

Titelgegevens van deze publicatie

De gegevens uit deze publicatie mogen met de volgende bronvermelding worden gebruikt: Hek, K., Weesie, Y., Lamboij, A., Hendriksen, J., Hooiveld, M., Korevaar, J., Dijk, L. van. Voorschrijven van psychofarmaca door de huisarts tijdens de coronapandemie. Geneesmiddelenmonitor in coronatijd. Week 2-24 (6 januari - 12 juni 2020). Utrecht: Nivel 2020.